

میزگرد تخصصی

با حضور دکتر پورزرندی و دکتر قادری* Specialized Round-Table Dr. Pourzarandi and Dr. Ghaderi

شفاف سازی نظام مالی؛
راهبردی اثر بخش در رشد
و توسعه اقتصادی

Clarity of Financial
System: An Influential
Strategy for Economic
Development and Growth

مقدمه □

توسعه بازارهای مالی، در دستیابی به رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، نقش اساسی ایفا می کنند. بازارهای مالی توسعه یافته، به معنی ثبات بلندمدت نظام مالی و اتکاء و اعتماد مردم به اجزای تشکیل دهنده این نظام است. یکی از عوامل تأثیرگذار بر توسعه در این بازارها، شفافیت می باشد. به گونه ای که هر قدر نشر اطلاعات در جوامع بیشتر باشد، امکان اتخاذ تصمیمات آگاهانه و پاسخ گویی بخش خصوصی و دولتی در مورد چگونگی تحصیل و مصرف منابع بیشتر شده و امکان رشد فساد کاهش می یابد. بنابراین یکی از الزامات رقابت سالم، دسترسی همه مشارکت کنندگان و سرمایه گذاران به اطلاعات شفاف است. چرا که تدوین و اجرای استانداردهای حسابداری، افزایش شفافیت سیاست های پولی و مالی دولت، تدوین قوانین و مقررات لازم توسط دستگاه های مربوط، شناسایی نقاط ضعف در اجرای درست قوانین و مقررات و افزایش کانال های اطلاع رسانی مناسب، می توانند اقداماتی مؤثر در افزایش شفافیت باشند. به همین منظور فصلنامه اقتصاد شهر، با توجه به نام گذاری سال جاری با عنوان سال جهاد اقتصادی از سوی مقام معظم رهبری (زید عزه)، ضمن برگزاری میزگردی تخصصی با حضور دکتر پورزرندی، معاون مالی و اداری شهرداری تهران و دکتر قادری نماینده مجلس شورای اسلامی و سخنگوی کمیسیون ویژه جهاد اقتصادی به نقش و تأثیر شفاف سازی نظام مالی در رشد و توسعه اقتصادی کشور پرداخته است که از منظر نظر خوانندگان و متخصصین عزیز می گذرد.

دکتر قادری: اهمیت مسائل اقتصادی در شرایط فعلی کشور و نام‌گذاری سال جاری با عنوان سال جهاد اقتصادی از سوی مقام معظم رهبری و نیز قرار گرفتن لفظ جهاد در کنار مسائل اقتصادی نشان‌گر این است که تلاش در حوزه اقتصاد کمتر از جنگیدن در صحنه نبرد با دشمنان و یا در سایر صحنه‌ها نیست. بحث جهاد اقتصادی موضوعات مختلفی را در برمی‌گیرد که به عبارتی می‌توان گفت، این بحث دربرگیرنده کلیت اقتصاد می‌باشد. بنابراین ایجاد تغییرات و یا اصلاحات ساختاری در بخش‌های مختلف اقتصادی لازم و ضروری است؛ به گونه‌ای که با سرعت بخشیدن فعالیت‌ها و برنامه‌ها، اهدافی را که در اسناد بالادستی، مانند سند چشم‌انداز، برنامه‌های پنج‌ساله و یک‌ساله جهت نهادهای دولتی، عمومی و غیردولتی، پیش‌بینی گردیده است، محقق گردد.

بر این مبنا، در مورد تغییر و تحولاتی که در بخش‌های اقتصاد مدنظر قرار گرفته است و نیز در گذر از اقتصاد دولتی به یک اقتصاد پویا و رقابت‌پذیر، اهمیت و نقش شفاف‌سازی مالی نمایان خواهد شد. چرا که در پرتو شفاف‌سازی مالی و اقتصادی، بخش‌های غیردولتی با اطلاعات کامل و دقیق از درآمدها، هزینه‌ها و ... می‌توانند در روند امور، مشارکت نموده و به کمک دولت بشتابند.

بنابراین یکی از اهداف پیش‌بینی شده از نام‌گذاری سال جاری با نام جهاد اقتصادی، استفاده از ظرفیت‌ها و امکانات غیردولتی بخش‌های داخلی و خارجی می‌باشد. زیرا هنر مدیریت در یک کشور معطوف به این امر خواهد بود که منافع بخش‌های غیردولتی را در کنار منافع عمومی قرار دهد که تحقق این مهم هم بدون شفاف‌سازی مالی و اطلاع‌رسانی دقیق و گسترده امکان‌پذیر نخواهد بود.

اقتصاد شهر: آقای دکتر پورزندی، به نظر حضرتعالی با توجه به شرایط فعلی کشور، شفافیت را باید چگونه معنا کنیم و نیز چگونه این شفاف‌سازی را در خدمت توسعه و رقابت قرار دهیم؟

دکتر پورزندی: واقعیت این است که نام‌گذاری سال‌ها از طرف مقام معظم رهبری یک نقشه کلی^(۱) یا یک برنامه جامع می‌باشد که در هر سال یک بخشی از آن را جهت اجرا و عملیاتی شدن معرفی می‌نمایند. در سال جاری هم با توجه به شرایط حاکم بر کشور و بحث اجرایی شدن قانون هدفمندسازی یارانه‌ها لازم بود واژه «جهاد»

که یک کلمه ارزشی و مقدس می‌باشد، به‌عنوان پیشوند واژه اقتصاد قرار گرفته تا با یک نگاه ارزشی و جهادگونه به حوزه‌های اقتصاد ورود پیدا کنیم. اعتقاد بنده بر این است که با توجه به شرایط کنونی، در مورد بحث جهاد اقتصادی بایستی چند هدف عمده، برنامه‌ریزی و دنبال شود: ۱- مسئله بهره‌وری: یعنی تشخیص و تعیین مقدار و میزان بهره‌وری فعالیت‌ها و کارهایی که توسط مجموعه سازمان‌های مأموریتی، خدماتی و صنعتی چه در بخش دولتی و چه در بخش غیردولتی انجام می‌گیرد.

۲- مسئله اثربخشی بعضی از فعالیت‌ها و اقدامات می‌باشد. به دلیل هزینه شدن منابع و انرژی در انجام فعالیت‌ها و کارها، بررسی میزان اثربخشی برخی از این فعالیت‌ها و کارها امری مهم تلقی می‌گردد. همان‌گونه که مقام معظم رهبری هم فرمودند (رشد و یا افزایش جهشی درآمدها)، که این افزایش درآمدها و منابع به‌عنوان یکی از اهداف استراتژیک و راهبردی در گرو بررسی و تشخیص میزان اثربخشی فعالیت‌ها و هزینه‌ها می‌باشد.

۳- مسئله مدیریت بر هزینه که بحثی مهم و مؤثر در این فرآیند به شمار رفته و بایستی در فرآیند اصلاح الگوی مصرف مدنظر قرار گیرد. البته نکته حائز اهمیت این است که عمر اصلاح الگوی مصرف به‌عنوان یک نقشه کلی و جامع، به پایان نرسیده و مسئله مدیریت بر هزینه و اصلاح الگوی مصرف یک امر همیشگی بوده که باید مورد توجه قرار گیرد. بنابراین با توجه به موارد ذکر شده، باید بررسی شود، زیرساخت‌های موجود کدامند؟ آیا نظام

بحث جهاد اقتصادی موضوعات مختلفی را در برمی‌گیرد که به عبارتی می‌توان گفت، این بحث دربرگیرنده کلیت اقتصاد می‌باشد. بنابراین ایجاد تغییرات و یا اصلاحات ساختاری در بخش‌های مختلف اقتصادی لازم و ضروری است

بودجه و مالی موجود در سازمان‌های دولتی، توانایی نشان دادن این امر را دارد که بدانیم در مورد بحث منابع در کجا و در چه موقعیتی قرار داریم؟

در شرایط کنونی چنین توانایی وجود ندارد و علت هم در این است که تمام تراکنش‌های مالی به‌طور کامل

ثبت و ضبط نمی‌شود. به‌عنوان مثال در بحث حسابداری در شهرداری، سابق بر این به دلیل جاری بودن سیستم حسابداری نقدی، فقط بحث نقدی وارد عملکرد شهرداری می‌گردید در صورتی که ۶۰ تا ۷۰ درصد عملیات به صورت غیرنقدی انجام می‌گرفت. پس نتیجه گرفتیم که با کمک سیستم موجود توانایی مشخص نمودن منابع و کمبودها را نخواهیم داشت و یا توانایی این را نخواهیم داشت که مشخص نماییم در یک عملیات یا پروژه، به چه میزان هزینه شده و یا چقدر دارایی موجود می‌باشد.

به‌طور کلی می‌توان گفت: با توجه به حاکم بودن وضعیت کنونی نظام بودجه و ثبت و ضبط در سازمان‌های دولتی، قادر نخواهیم بود به اهداف مورد نظر دست یابیم. بنابراین در وهله اول بایستی بسترهای لازم مهیا گردد به دلیل این‌که در صورت آماده و مهیا بودن شرایط و بسترها، تصمیم‌گیری در مورد تمام رویدادها، فعالیت‌ها و کارها به راحتی امکان‌پذیر خواهد بود. بر این مبنای مدیریت هزینه به خودی خود می‌تواند منجر به افزایش منابع گردد و در نتیجه در پرتو شفاف‌سازی نیز قادر خواهیم بود قیمت خدمات، کارها و فعالیت‌ها را مشخص نموده و نسبت به تدوین استانداردها و شاخص‌ها اقدام نماییم؛ زیرا یکی از مهم‌ترین برنامه‌هایی که در سال جهاد اقتصادی باید انجام شود، بحث شاخص‌گذاری و سنجش می‌باشد. این‌گونه شفاف‌سازی مالی سبب خواهد شد که بتوانیم قیمت تمام شده را مشخص نماییم و با مشخص شدن قیمت تمام شده، قادر خواهیم بود به هدر رفت منابع پی ببریم. بنابراین با تشخیص این امر در این مرحله می‌توانیم، به اصلاح الگوی مصرف و یا اصلاح ساختار بنا هم اقدام نماییم. زیرا هر چه دامنه علمی در کارها بیشتر شود و از فناوری‌ها بهتر و بیشتر استفاده شود، تحقق این امر راحت‌تر و بهتر خواهد بود.

از طرفی با رصد رویدادها و اتفاقاتی که در سطح بین‌المللی اتفاق افتاده است، بنده معتقدم که بعضی از کشورها، اقتصادشان از بنیادهای محکمی برخوردار نمی‌باشد. زیرا همان‌طور که ملاحظه کردیم بعضی از آن‌ها در بحران اقتصادی اخیر، متحمل آسیب‌های جدی شدند. به‌عنوان نمونه کشور امارات، چون دارای یک اقتصاد وارداتی می‌باشد در برابر وقایع، آسیب‌پذیری بیشتری خواهد داشت.

از طرف دیگر نتیجه می‌گیریم که تحول و پویایی اقتصادی باید ریشه در بنیان‌های فرهنگی نیز داشته باشد. بنابراین با تکیه بر بنیان‌های فرهنگی و علمی در کشور و توأم با تفکر جهادی در حوزه اقتصاد قادر خواهیم بود به اهداف تعیین شده در اسناد بالادستی جهت رشد و توسعه نائل شویم.

اقتصاد شهر: آقای دکتر پورزند با توجه به دولتی

در پرتو شفاف‌سازی نیز قادر خواهیم بود قیمت خدمات، کارها و فعالیت‌ها را مشخص نموده و نسبت به تدوین استانداردها و شاخص‌ها اقدام نماییم؛ زیرا یکی از مهم‌ترین برنامه‌هایی که در سال جهاد اقتصادی باید انجام شود، بحث شاخص‌گذاری و سنجش می‌باشد

بودن اقتصادمان، به نظر شما اقدامات لازم اجرایی جهت

نیل و دستیابی به این اهداف چه مواردی می‌باشد؟

دکتر پورزند: اولین و مهم‌ترین مرحله مربوط به اراده و پیگیری مدیران ارشد جهت اجرایی شدن و تحقق این امر می‌باشد. مثلاً در شهرداری تهران با توجه به اراده و پشتیبانی آقای دکتر قالیباف شهردار محترم و شورای اسلامی شهر، بحث شناسایی و پیدا کردن جایگاه شهرداری تهران از نظر شفافیت مالی، دارایی‌ها، منابع و درآمدها، برنامه‌ریزی و اجرایی گردیده است. در مرحله بعد به دنبال رسیدن به اثربخشی و بهره‌وری می‌باشیم. وقتی بودجه شهرداری از ۱۰۰۰ میلیارد تومان به ۷۰۰۰ میلیارد تومان تغییر می‌کند تمام این مبلغ مربوط به درآمد اضافی نیست زیرا بخشی از این‌ها در گذشته اتفاق می‌افتاد و محقق می‌شد که به‌دلیل سیستم حسابداری جاری آن وقت در نظر گرفته نمی‌شده است. هم‌چنین بخشی از آن هم مربوط به مواردی است که هدر رفت منابع مشخص گردیده و نسبت به رفع آن اقدام شده که خود این اقدامات به نوعی در افزایش درآمد مؤثر می‌باشد. بنابراین نتیجه می‌گیریم، مشکل عمده در ساختارها و سیستم‌هایی است که در بخش‌های خصوصی، دولتی و عمومی وجود دارد. به این ترتیب باید در مسیر به‌روز رسانی سیستم‌ها و ساختارهای کهنه اقدام نماییم، همراه با این‌که اراده انجام این کار هم وجود داشته باشد. کما این‌که شهرداری تهران، این کار را تجربه

کرده و به نتایج مفید و خوبی نائل گردیده است.

هم‌چنین در شهرداری تهران در سال جاری بحث قیمت تمام شده خدمات، در مورد تمام پروژه‌ها و فعالیت‌ها اجرایی می‌گردد و نتیجه تحقق این امر این خواهد بود که قادر خواهیم بود به‌طور مثال پروژه‌ای که در هر زمان به اتمام می‌رسد، در کوتاه‌ترین زمان ممکن، قیمت تمام شده آن را مشخص نماییم. زیرا همه ثبت‌ها انجام می‌گیرد و زمانی که قیمت تمام شده محاسبه شود، سیستم به نوعی از نظر مالی MRI شده و نقاط کور آن در پرتو این امر، کاملاً مشخص خواهد شد. بعد از این مرحله است که می‌توانیم به سراغ جراحی و جهاد در اقتصاد برویم. یعنی مهم‌ترین کار در این عرصه همان بحث تشخیص کاستی‌ها و کمبودها و بعد از آن مرتفع کردن و برطرف کردن آن‌ها می‌باشد.

اقتصاد شهر: آقای دکتر قادری برای پیشبرد واژه جهاد به نظر می‌رسد که نیازمند اجرای یک سری الزامات می‌باشیم. از طرفی با توجه به بحث و علاقه دولت‌ها در تمامی دوره‌ها به گسترش بخش دولتی و تصدی‌گری، چه اقداماتی جهت جلوگیری از این اقدامات و اصلاح ساختارها در مجلس صورت گرفته است؟

دکتر قادری: همان‌گونه که دکتر پورزرنندی هم اشاره فرمودند، واقعیت قضیه این است که در وهله اول بایستی تعریف واحدی از اهداف مشترک ارائه گردد و نقاط شروع و هدف ما در این مسیر مشخص گردد و به‌طور خلاصه مشخص نماییم، به دنبال تحقق چه مواردی هستیم؟ مثلاً در صدد تحقق عدالت اجتماعی، رشد اقتصادی، داشتن حداقل خوداتکایی و یا موارد دیگری هستیم؟ پس باید مجموعه‌ای از مفاهیم مشترک در این عرصه مشخص گردد و از طرف دیگر بایستی بررسی کنیم با چه محدودیت‌هایی مواجه می‌باشیم. به‌طور مثال آن آزادی عملکردی که در ترکیه وجود دارد، شاید در اقتصاد ما وجود نداشته باشد. زیرا ترکیه در رسیدن به رشد اقتصادی بالا، همراهی اقتصاد جهانی را با خود داشته، هم‌چنین همراهی و کمک‌های مالی، نیروی انسانی متخصص، فنی و تکنولوژیکی اروپا و آمریکا را داشته و از طرفی در مورد دسترسی به بازارهای

تهیه مواد اولیه و بازار صادرات و واردات با مشکل خاصی مواجه نمی‌باشد. اما جمهوری اسلامی ایران همان‌طور که مقام معظم رهبری اشاره فرمودند، در حال حاضر مواجه با حمله دشمن می‌باشد و بالطبع یک بخشی از محدودیت‌ها برای کشورمان در این راستا ایجاد خواهد شد که بخشی از توان و ظرفیت‌ها، در جهت خنثی کردن فعالیت‌ها و اقدامات دشمن صرف خواهد شد. اما باید توجه داشته باشیم با توجه به وجود این محدودیت‌ها، کشور ما دارای توانمندی‌هایی نیز می‌باشد. به‌طور مثال هر چند در دسترسی به بازارهای مالی با مشکل اساسی مواجه می‌باشیم، اما نکته حائز اهمیت این است که کشورمان توانایی صدور روزانه ۲ میلیون بشکه نفت را دارا می‌باشد که از این طریق می‌تواند بخشی از منابع ارزی را با این روش و نیز صدور فرآورده‌های پتروشیمی و میعانات گازی تحصیل نماید و یا توزیع مواد معدنی که در کشور وجود دارد، می‌تواند در ایجاد منابع ارزی مؤثر باشد، منتها واقعیت قضیه این است که در طول سال‌های گذشته، سالانه به‌طور متوسط بین ۱۰۰ تا ۲۰۰ میلیارد دلار درآمدهای مختلفی به اقتصاد تزریق شده است اما به دلیل پایین بودن میزان اثربخشی، کارایی و بهره‌وری، از این منابع استفاده صحیحی نشده

نکته حائز اهمیت این است که کشورمان توانایی صدور روزانه ۲ میلیون بشکه نفت را دارا می‌باشد که از این طریق می‌تواند بخشی از منابع ارزی را با این روش و نیز صدور فرآورده‌های پتروشیمی و میعانات گازی تحصیل نماید و یا توزیع مواد معدنی که در کشور وجود دارد، می‌تواند در ایجاد منابع ارزی مؤثر باشد

است. لذا در این زمینه دو نگاه وجود دارد و مادامی که این نگاه‌ها اصلاح نشود، نمی‌توانیم منابع را به درستی در جای خود استفاده نماییم. نگاه اول این است که منابع در اختیار دولت قرار گرفته تا دولت بتواند آن را در زیرساخت‌ها، منافع عمومی و بخش‌های سرمایه‌ای به کار بندد تا اهداف محقق شود. در صورتی که بخش عمده‌ای از

یکی از فعالیت‌ها و برنامه‌های مهم که باید مدنظر قرار گیرد، این است که باید تلاش کنیم شهرها را با توسعه بخش فن‌آوری اطلاعات و شهر الکترونیک از مشکل ترافیک و مسائل مرتبط با آن رها سازیم

است. بنابراین در کلان‌شهرها با دو مشکل اساسی مواجه می‌باشیم ۱- ترافیک و آلودگی زیست‌محیطی که باعث تلف شدن وقت اکثر شهروندان گردیده ۲- بحث منابع مالی. اما اهمیت بحث فن‌آوری اطلاعات^(۳) زمانی عیان می‌شود، که با بررسی‌های انجام گرفته مشخص گردیده است که در دنیای امروز، فن‌آوری اطلاعات توانایی حل بسیاری از معضلات شهرنشینی و به‌خصوص آلودگی هوا را دارد. پس باید برنامه‌ریزی در جهت استفاده از این ابزارها به‌گونه‌ای باشد که مردم و شهروندان برای انجام هر کار و فعالیت کوچکی وارد فضای شهر نشوند که اگر توسعه نظام فن‌آوری اطلاعات اتفاق بیفتد، قطع یقین اثرش از احداث خیابان‌هایی که پشت سر یکدیگر احداث می‌گردد، بیشتر خواهد بود. بنابراین استقرار شهر الکترونیک به‌عنوان یک ضرورت می‌باشد، تا شهرها و کلان‌شهرها تبدیل به شهر الکترونیک گردند. زیرا تحقق این امر باعث کاهش هزینه شده، از اتلاف وقت جلوگیری نموده و در جهت مرتفع نمودن آثار غیرقابل جبران و منفی که ترافیک و به تبع آن آلودگی هوا بر روح و روان شهروندان باقی می‌گذارد، مؤثر می‌باشد. بنابراین یکی از فعالیت‌ها و برنامه‌های مهم که باید مدنظر قرار گیرد، این است که باید تلاش کنیم شهرها را با توسعه بخش فن‌آوری اطلاعات و شهر الکترونیک از مشکل ترافیک و مسائل مرتبط با آن رها سازیم که البته برای انجام این کار مشوق‌ها و بسترهایی لازم است که بیشتر از همه، اراده لازم و کافی جهت تحقق این امر می‌باشد.

اقتصاد شهر: آقای دکتر قادری، مجلس در جهت اصلاح ساختار نظام مالی و اقتصادی در مواجهه با دولت و بخش دولتی و اجرای مصوبات مجلس از طرف دولت چه اقداماتی را انجام داده است؟
دکتر قادری: در اولین جلسه کمیسیون ویژه جهاد

این فعالیت‌ها، توسط بخش غیردولتی قابل انجام می‌باشد. پس به طور کلی در این دیدگاه، هر فعالیتی را که دولت توانایی انجام آن را دارد، منابع در اختیارش قرار گرفته و فعالیت‌هایی را که به هر دلیلی بخش دولتی قادر به انجام آن‌ها نمی‌باشد، به بخش غیردولتی واگذار می‌گردد. اما نگاه دوم دقیقاً عکس نگاه اول می‌باشد، یعنی در وهله اول با در نظر گرفتن ملاحظات (امنیتی، رانتهی و ...) فعالیت‌ها و کارهایی که توسط بخش غیردولتی قابل انجام نمی‌باشد، به بخش دولتی واگذار گردیده و مابقی در اختیار بخش خصوصی قرار گیرد؛ که البته ناگفته نماند حسن انجام واگذاری فعالیت‌ها به بخش غیردولتی در این است که این بخش تمامی موارد از نظر منابع، هزینه، درآمد و ... را مطالعه کرده و در نظر خواهد گرفت. زیرا در این سیستم غیردولتی نظام پاسخ‌گویی به‌طور مؤثر برقرار بوده و نیز شفافیت بر این بخش‌ها حاکم می‌باشد که این‌ها به اثربخشی و بهره‌وری بیشتری منجر خواهد گردید.

اقتصاد شهر: آقای پورزندی دیدگاه شما در

امروزه دنیای ما از نظر فن‌آوری اطلاعات به یک دهکده کوچک تبدیل گردیده است و این امر به دلیل سرعت در تغییر تکنولوژی و فن‌آوری اطلاعات است

مورد استقرار شهر الکترونیک به عنوان راهبردی عملیاتی در جهت کاهش هزینه‌ها چیست؟
دکتر پورزندی: امروزه ۷۰٪ از جمعیت کشور شهرنشین هستند و بیش از ۴۰٪ جمعیت در کلان‌شهرها زندگی می‌کنند. بدین معنی که جمعیت این ۸ کلان‌شهر برابر با ۱۶ استان می‌باشد و پیش‌بینی می‌شود تا سال ۱۴۰۰ جمعیت شهرنشین به بیش از ۸۰٪ افزایش یابد، که این امر به دو دلیل می‌باشد: ۱- آنکه دهستان‌ها به شهر تبدیل می‌شوند ۲- تراکم جمعیتی شهرهای بزرگ افزایش خواهد یافت. از طرفی در حال حاضر توسعه شهرنشینی در دنیا رو به افزایش بوده و در کنار آن توسعه فن‌آوری هم در حال انجام می‌باشد. به‌طوری که امروزه دنیای ما از نظر فن‌آوری اطلاعات به یک دهکده کوچک تبدیل گردیده است و این امر به دلیل سرعت در تغییر تکنولوژی و فن‌آوری اطلاعات

دولت یا مجلس، برنامه‌ریزی‌های کلان و درازمدت داشته و نیز فراتر از منافع قشری، حزبی و منطقه‌ای بتوانیم تصمیم‌گیری نماییم.

* حسین محمدپور زرنندی:

فوق دکتری علوم اقتصادی و مدرس تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران

* جعفر قادری:

دکتری اقتصاد شهری و منطقه ای

پی‌نوشت:

1-Master plan
2-IT

اقتصادی به بررسی و موشکافی این مسائل پرداخته شد و محرز گردید، که نیازمند یک سری اصلاح ساختاری می‌باشیم. البته در این راستا با تشکیل صندوق توسعه ملی و اصلاح اساسنامه آن و نیز فرمایشات مقام معظم رهبری در ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه که توسط مجمع تشخیص مصلحت تدوین گردیده است، مقرر گردید ۲۰٪ از درآمدهای حاصل از فروش نفت جهت سرمایه‌گذاری در بخش‌های غیردولتی، به صندوق واریز گردد. به طوری که تا قبل از این با وجود حساب ذخیره ارزی، تعیین شده بود که مازاد درآمد حاصل از فروش نفت به این حساب واریز گردد، که این جهش، اقدام در خور توجهی به شمار می‌رود. مورد دیگری که در کمیسیون جهاد اقتصادی مطرح گردید، این بود که ساختاری شبیه ساختار شورای عالی امنیت ملی و یا شورای عالی انقلاب فرهنگی ایجاد نماییم. در شورای عالی امنیت ملی نهادهای مختلفی حضور داشته و درگیر مسئله می‌باشند، مانند سپاه، ارتش، قوای سه‌گانه و ... که در آنجا مسائل به صورت فراقوه‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرد و بحث نفع متقابل وجود ندارد. پس اگر بتوانیم در حوزه اقتصاد هم مانند حوزه‌های امنیتی و دفاعی، یک شورای عالی اقتصادی ایجاد نماییم، که فراتر از منافع دولت، مجلس و قوه قضاییه بوده و منافع نظام را مدنظر داشته باشد، اقدامی مؤثر خواهد بود. این تجربه در کشورهای دیگر هم وجود دارد؛ به طوری که در اکثر کشورها معمولاً ۲ مجلس وجود دارد. یک مجلس متخصصین و دیگری مجلس معتمدین می‌باشد. مجلس متخصصین فراتر از این که به کدام حوزه تعلق داشته باشد، در روند تصمیم‌گیری دخیل می‌باشد. اما مجلس معتمدین، چون مورد اعتماد مردم بوده و نیازمند رأی و آراء مردمی می‌باشد باید به نوعی در جهت رضایت مردم گام بردارد. به عقیده بنده، در بحث ساختارهای کلان هم این تغییرات و اصلاحات بایستی انجام گرفته تا این دغدغه و نگرانی‌ها مرتفع شده و از طرف دیگر، بتوانیم فراتر از عمر کاری یک

بخش ویژه

Specific Section

سواری مجانی در اقتصاد
شهری تهران و ابزارهای مالی
شهری برای کنترل آن

“Free-Ride” in Tehran Urban
Economy and the Municipal
Finance Instruments
for Its Control

Kambiz La'li
Ali Reza Yavari

کامبیز لعل *
علیرضا یآوری **

چکیده

کلان شهر تهران به عنوان پایتخت ایران، واجد بسیاری از صرفه جویی های ناشی از مقیاس و صرفه جویی های ناشی از تجمع و سرریزهای مثبت آنها می باشد. به همین دلیل مهاجرت های روزانه زیادی برای کار و فعالیت اقتصادی به این شهر انجام می شود. این امر به این معنی است که شهرداری تهران، از جیب مردم ساکن در تهران و از محل فروش فضای شهر (تراکم) که آن هم به نوبه خود دارای پیامدهای منفی است، به تردد، اشتغال و فعالیت اقتصادی مردم ساکن در شهرهای اطراف تهران، یارانه می دهد. این جا مصداق کامل شکست بازار به ظهور رسیده است. مهاجرت روزانه علاوه بر این که از سواری مجانی برخوردار است، تبعات منفی نیز برای شهر در بر دارد. از جمله مهم ترین آنها می توان به بزرگ شدن تهران، ترافیک، آلودگی هوا و ازدحام عمومی اشاره نمود که مهاجرین بابت پیامدهای منفی هم، هزینه ای نمی پردازند. در این مقاله ابتدا با مطالعه کتابخانه ای و تطبیقی به بررسی شکست بازار و کالای عمومی، آثار و پیامدهای جانبی، اقتصاد شهری و صرفه جویی های مترتب بر فعالیت اقتصادی در آن، منابع مالی حکومت های محلی و مالیات های سبز پرداخته می شود. سپس وضع موجود درآمدهای شهرداری تهران مورد بررسی قرار گرفته و با توجه به وضعیت مهاجرت های روزانه به تهران، توصیفی از ویژگی های تهران و مشکلات آن ارائه می گردد. نکته ای قابل توجه این است که وضع موجود، تصمیمات مکان یابی خانوارها و بنگاه ها را به شدت تحت تاثیر قرار داده و موجب کاهش کارایی و در نتیجه، تخصیص نامناسب و ناکارآمد منابع و نهاده ها می گردد. همه این ها ما را از وضعیت مطلوب اجتماعی خارج می سازد. «مدیریت تقاضا و کنترل عرضه به وسیله سیاست های قیمتی، با استفاده از ابزار عوارض»، می تواند یکی از راهکارهای مدیریت شهری و شهرداری تهران برای کنترل پیامدهای منفی مهاجرت های روزانه باشد. بدیهی است این سیاست می تواند منابع درآمدی جدیدی نیز ایجاد نماید که «عوارض تردد» و «عوارض سوخت» از جمله این عوارض می باشند.